УДК 130.2:7.01
DOI 10.32461/2226-3209.1.2021.229535.

Цитування:
Сабадаш Ю. С., Нікольченко Ю. М., Дабло Л. Г. Культурологічні дослідження у логіці розвитку української гуманістики: досвід 2010–2020 років. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал*. 2021. № 1. С. 20-25.

Sabadash Ju., Nikolchenko Jo., Dablo L. (2021). Cultural research in the logic of the development of Ukrainian humanities: the experience of 2010–2020. National Academy of Culture and Arts Management Herald: Science journal, 1, 20-25. [in Ukrainian].

Сабадаш Юлія Сергіївна,
доктор культурології, професор,
завідувач кафедри культурології та
інформаційної діяльності
Маріупольського державного університету
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-5068-7486
juliasabadash2005@gmail.com
Нікольченко Юзеф Мойсейович,
доцент кафедри культурології та
інформаційної діяльності
Маріупольського державного університету
Заслужений працівник культури України
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-8149-6743
nicolchenko46@ukr.net
Дабло Любов Григорівна,
кандидат культурології, доцент,
доцент кафедри культурології та
інформаційної діяльності
Маріупольського державного університету
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-1311-232X
dablo-lg@ukr.net

КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ У ЛОГІЦІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ГУМАНІСТИКИ: ДОСВІД 2010–2020 РОКІВ

Мета роботи. Сконцентрувати увагу на теоретичних напрацюваннях українських культурологів, які були здійснені протягом останнього десятиліття. **Методологія дослідження** полягає у застосуванні загальнонаукових принципів об'єктивності та історизму, систематизації та узагальнення досліджуваної проблеми, а також використано аналітичний метод – при вивченні історичної та культурологічної літератури з теми дослідження; історико-культурний – для виділення цілісних «образів-понять» творчої діяльності особистості в історичній динаміці української культури та комплексний культурологічний підхід, заснований на міждисциплінарних зв'язках гуманітарного знання. **Наукова новизна** полягає у тому, що аналізується структура української гуманістики, що і в історичному, і в сучасному своєму русі має самодостатній та самоцінний характер. **Висновки.** Наголошено, що активний розвиток культурологічного знання вимагає як фіксацію вже опрацьованих проблем, так і окреслення нової проблематики в логіці подальшого дослідницького процесу Показано, що протягом 2010-2020 років теоретичний інтерес науковців був спрямований на аргументацію специфічних засад культурологічного аналізу, що допомагає вирізнити «культурологію» серед інших «структурних елементів» гуманістики, зокрема, соціально-політичного знання, філософії, естетики, історії та теорії релігії, мистецтвознавства та ін. Окреслено той «межовий простір», де теоретичні інтереси культурології перетинаються з іншими гуманітарними науками.

Ключові слова: культурологія; систематизація; культурологічне знання; дослідницький простір; понятійно-категоріальний апарат.

Dablo Liubov, *PhD of Philosophy, assistant professor, Cultural Studies and Informational Activities Chair, Mariupol State University;* ***Sabadash Julia,*** *Dr. in Culture Studies, professorProfessor of the Cultural Studies and Information Activities Chair, Mariupol State University;* ***Nikolchenko Josef,*** *Honoured Culture Worker of Ukraine, Associate professor of the Culture Studies and Information Activities Chair, Mariupol State University*

Cultural research in the logic of the development of Ukrainian humanities: the experience of 2010–2020

The purpose of the article is to focus on the theoretical developments of Ukrainian cultural studies over the last decade. **The methodology** consists in the application of general scientific principles of objectivity and historicism, systematization and generalization of the researched problem, and also the analytical method is used - at studying historical and culturological literature on a research theme; historical and cultural - to highlight the holistic "images-concepts" of creative activity of the individual in the historical dynamics of Ukrainian culture and a comprehensive

©Сабадаш Ю. С., 2021
©Нікольченко Ю. М., 2021
©Дабло Л. Г., 2021

cultural approach based on interdisciplinary links of humanities. **Scientific novelty.** It consists in the fact that the structure of the Ukrainian humanities is analyzed, which in its historical and modern movement has a self-sufficient and self-valuable character. **Conclusions.** It is emphasized that the active development of culturological knowledge requires both the fixation of already corrected problems and the identification of new problems in the logic of the further research process. among other "structural elements" are humanities, separately, socio-political knowledge, philosophy, aesthetics, history, and theories of religion, art history, and others. The "boundary space" where the theoretical interests of culturology are transformed with other humanities is outlined.

Key words: cultural studies; cultural analysis; systematization; cultural knowledge; research area; conceptual and categorical apparatus.

Актуальність теми дослідження. Розвиток культурології протягом десятиліття, окресленого у назві статті, продовжив ті тенденції, які закладалися усім періодом, коли культурологічне знання зайняло своє місце в структурі гуманістики – (від лат. humanitas – людство, освіта) – сукупність наук, які займаються історією, культурою, літературою, мовою, мистецтвом та ін. Гуманістика, як відомо, спирається саме на сукупність тих наук, які вивчають означені нами феномени, і має чітко виражений історико-національний характер відповідно до специфіки становлення цивілізаційних процесів на тій території, до якої причетна конкретна нація. Внаслідок цього, ми аналізуємо структуру саме української гуманістики, що і в історичному, і в сучасному своєму русі має самодостатній та самоцінний характер.

На нашу думку, враховуючи умови українського державотворення, у межах цієї статті ми зосередимо увагу на тих тенденціях розвитку національної гуманістики, які виразно заявили про себе за роки незалежності, коли питання історії, процесу персоналізації культуротворчих явищ, співвіднесення «історія – сучасність», «історія – ідентичність», «світогляд – ідеологія», «традиція – новаторство», «реалізм – фольклоризм», «народна творчість – професійне мистецтво» стали наріжними проблемами в контексті багатьох гуманітарних наук.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Означені тенденції української гуманістики – тією чи іншою мірою – відбивалися у всіх її складових, а культурологія – як молода гуманітарна наука, – опановуючи власне місце у дослідницькому просторі, насамперед, опікувалася методологічними питаннями. Слід визнати, що протягом 2000-2010 років, завдяки напрацюванням С. Безклубенка, О. Бондаренко, М. Бровка, П. Герчанівської, Л. Губерського, К. Кислюка, Ю. Легенького, В. Личковаха, М. Савельєвої, І. Юдкіна було підготовлене підґрунтя, яке дозволило вже в умовах наступного десятиліття достатньо чітко окреслити ті методологічні засади, які, з одного боку, вирізняють можливості культурології серед інших гуманітарних наук, що формують простір гуманістики, а з другого, – аргументують ті теоретичні засади, котрі визначають специфіку культурологічного аналізу конкретних процесів та явищ історико-культурного руху.

Мета статті – сконцентрувати увагу на теоретичних напрацюваннях українських культурологів, які були здійснені протягом останнього десятиліття.

Виклад основного матеріалу. Слід зазначити, що внаслідок публікацій, науково-теоретичних конференцій, дискусій та численних обговорень, що мали місце на теренах різних гуманітарних наук, на нашу думку, достатньо переконливо опрацьована й аргументована вимога щодо представлення певної проблеми саме у культурологічному зрізі. Відтак, бажано, а подекуди і обов'язково, розкривати досліджувану проблему на тлі позитивних чи негативних процесів у логіці – чи алогізмі – розвитку культури конкретного історичного періоду. Правомірність такої позиції підтверджує матеріал монографій Ю. Сабадаш «Умберто Еко: гуманізм культуротворчих ідей» (2012), О. Оніщенко «Культуротворчий потенціал епістолярію: європейський досвід другої половини XIX – першої половини XX століття» (2017) та С. Холодинської «Михайль Семенко: культуротворчі пошуки на теренах українського футуризму» (2018), Л. Дабло «Наукова спадщина Дмитра Овсянико-Куликовського: культурологічні виміри» (2020), на сторінках яких увагу сфокусовано як на конкретних персоналіях, так і на тих історико-культурних ситуаціях, які допомагали творчому процесу митців та науковців чи гальмували його.

Так, у монографії О. Оніщенко мова йде про епістолярну спадщину Е. Золя, Ф. Ніцше, З. Фрейда, К. Юнга, В. Ван Гога, Ф. Кафки, М. Равеля та інших діячів європейської культури, котрі окрім власної талановитості й неординарності повинні були «вписатися» у

соціально-політичний, ідеологічний, мистецький, побутовий контекст свого часу. Так, перш, ніж утвердитися як засновник експресіоністичного живопису, Ван Гог змушений був, оволодіваючи на початку власної кар'єри образотворчим мистецтвом, не лише хоча б якоюсь мірою адаптуватися до імпресіоністичної манери малювання, а й подолати ту обмеженість, консервативність смаків переважної більшості своїх співвітчизників, зовнішній і внутрішній світ яких був замкнений на релігії, а Біблія вважалася єдиною книгою, гідною уваги. Листи Ван Гога, на яких акцентує увагу О. Оніщенко, досить переконливо відтворюють процес «розширення» уявлень видатного митця щодо природи і можливостей мистецтва, коли у червневому листі 1879 року пише наступне: «Я не знаю кращого визначення для слова мистецтво, ніж «L' artc'estI'hommeajoutealanature» («Мистецтво це людина плюс природа») [1, 52].

Коментуючи запропоноване живописцем визначення, О. Оніщенко підкреслює, що «у попередніх листах Ван Гог «співставляв» мистецтво лише з природою» і тільки «приблизно від кінця 70-х років XIX ст. у всіх його розмислах щодо сутності мистецтва починає превалювати людина, котра поступово «звужується» до її соціально-професійних ознак і в листах живописця все частіше зустрічаються поняття «трударі», «шахтарі», «селяни» [2, 37]. Згодом, як відомо, саме ці трударі, шахтарі, селяни стануть головними героями класичних творів Ван Гога.

Нормативи статті не дозволяють нам звернутися до інших прикладів з монографії О. Оніщенко задля того, що б підтвердити якісний характер саме культурологічного підходу, який створює культурний контекст в процесі розгляду творчості чи діяльності тієї чи іншої персоналії, котра – завдяки можливостям культурологічного знання – «олюднює» певний культурний простір. В означеному контексті цілком доречною виступає теза Л. Губерського щодо «культуротворчої сутності людини» та «людинотворчої сутності культури» [3]. До означеного нами додамо, що точка зору Л. Губерського, оприлюднена у 2009 році, знайшла значно більш ґрунтовне опрацювання вже в роботах наступного десятиліття. Так, теза щодо «людинотворчої сутності культури» була концептуалізована П. Герчанівською на сторінках монографії «Культура в парадигмах XX – XXI ст.» (2017) у представлення людини як «базового концепту сучасної культурології» [4, 203–211] з наголосом саме на культурології як науці, а не на культурному просторі – сфері діяльності людини.

Не менш виразно означена тенденція щодо зв'язку досліджуваної проблеми із специфікою розвитку конкретного історико-культурного періоду простежується і в монографії С. Холодинської, де відтворено творчий шлях Михайля Семенка – засновника української моделі футуризму, котрий був сучасником першої світової війни, революційних трансформацій 1917 року, громадянської війни, ставши однією із жертв сталінських репресій наприкінці 30-х років минулого століття. Представляючи читачу спадщину видатного поета, С. Холодинська змогла провести саме культурологічний аналіз, оскільки «виокремлений в монографії часовий відрізок вимагає застосування міжнаукового підходу із свідомим наголосом на теоретичних можливостях культурології – науки, що здатна органічно об'єднати та узагальнити різні аспекти гуманітарного знання» [6, 7].

С. Холодинська намагається цілісно представити життєво-творчий шлях засновника української моделі футуризму, відтворюючи, насамперед, його літературне оточення. Цього, як відомо, вимагає «біографічний метод», на потенціал якого активно спираються такі дослідники, як І. Вернудіна, Л. Дабло, Т. Добіна, С. Тримбач, М. Шашок. Використовуючи попередні напрацювання тих авторів, які реконструювали історію українського авангарду загалом, і футуризму, зокрема, С. Холодинська досить аргументовано показує роль кожного з них – В. Алешка, М. Бажана, В. Еллана-Блакитного, О. Полторацького, Г. Шкурупія, Ю. Шпола – у «злетах» та «падіннях» футуристичного руху.

Як відомо, в означеному напрямку працювали А. Біла, В. Дончик, С. Павличко (літературознавство), С. Жадан, Л. Левчук (філософсько-естетичні засади футуризму), Н. Корнієнко, О. Лагутенко, О. Мусієнко, Т. Огнєва (мистецтвознавство), Т. Матюх, П. Храпко (естетико-психологічні підвалини авангардизму). Наразі культурологічний аналіз, який застосувала С. Холодинська, об'єднав означені підходи і виявив кілька наріжних ознак, властивих саме культурології: 1. «Міжнауковість» або «міждисциплінарність» – обидва ці поняття вживаються в сучасній культурології як тотожні; 2. Наукова новизна та теоретична перспективність тієї проблематики, яка «схоплюється» поняттям «регіоніка».

Слід визнати, що поняття «міжнауковість», досить тривалий час присутнє в понятійно-категоріальному апараті культурології і в дослідженнях 2010–2020 років, сприймається і використовується як об'єктивна даність саме цієї науки, адже – ми на цьому вже наголошували – культурологія сформувалася на перетині низки гуманітарних наук.

Стосовно ж поняття «регіоніка», ситуація склалася не так однозначно. Спираючись на джерела, відомі авторам цієї статті, поняття «регіоніка» було введено у простір української гуманістики В. Личковахом, котрий у своїх численних публікаціях активно популяризував як традиції образотворчого мистецтва, так і тенденції розвитку народної творчості, практику народних промислів Чернігівщини, представляючи її як специфічний та самобутній регіон в історії становлення й сучасного функціонування української культури. Започаткувавши ідею регіонального підходу до виявлення творчо-пошукових феноменів у логіці сучасного українського культуротворення, В. Личковах закріпив свої наукові розвідки у ґрунтовній монографії «Етнокультурографія: Репрезентація етнокультури в мистецтві та художній літературі (XX – початок XXI століття)» (2018), написаній в співавторстві з Г. Файзулліною.

Аналізуючи означену роботу, слід підкреслити, по-перше, введення авторами в теоретичний ужиток поняття «етнокультурографія», яке повинно розкрити потенціал певних явищ чи процесів в якості «складової філософії та естетики етнокультури», при цьому «мистецька етнокультурографія розглядається як один із засобів інкультурації, формування національно-культурної ідентичності». Водночас, автори монографії не залишають осторонь і феномен «культурологічної регіоніки в мистецьких проектах» намагаючись поєднати його з етнокультурографією [7, 195 – 202].

Теоретичний інтерес до «регіоніки» присутній і в дослідженнях інших українських науковців. Так, починаючи від 2011 року, «Київщина – київський регіон» фіксується в роботах В. Тузова, котрий, реконструюючи культуротворчі процеси кінця XIX – початку XX століття на українських теренах, виокремлює «київський регіон», де чітко простежуються специфічні ознаки і втілення, і розповсюдження, і сприймання авангардистських ідей та творів [8].

Представлення тих досліджень, які аргументують та утверджують значення регіонального підходу як потужного чинника культурологічного аналізу, можна продовжити, проте статті, що періодично з'являються на сторінках наукових видань, поки що «не закривають» проблему регіоніки як таку, вимагаючи на цьому напрямку подальшої дослідницької роботи. Підтвердженням справедливості нашої оцінки стану дослідження культуротворення у конкретних регіонах України є докторська дисертація С. Виткалова «Полісся як унікальна локація культурно-мистецьких процесів в Україні другої половини XX – початку XXI століття» (2018), наукова новизна якої значно актуалізувала потенціал низки чинників культурологічного аналізу.

Підсумовуючи окреслені нами «дослідницькі шляхи» українських культурологів від 2010 року, слід наголосити, що для більшості з них актуальною залишалася проблема понятійно-категоріального забезпечення власних наукових розвідок, яка була достатньо гострою для всіх етапів становлення й розвитку культурології. Цілком закономірним є той факт, що на початку свого становлення, культурологія користувалася понятійно-категоріальним апаратом суміжних гуманітарних наук, поступово визначаючись з власними поняттями та категоріями. Практично по роках можна відтворити процес «входження» в ужиток як нових, по суті, наріжних понять, так і формально-логічних структур: «культуротворчість», «культуротворець», «проблемне поле культурології», «культурний простір», «культуротворення», «культурознавство». Монографія В. Личковаха та Г. Файзулліної, до якої ми вже зверталися, пропонує включити в контекст культурології низку нових понять – «етнокультурографія», «естетосфера», «етнофутуризм», які зможуть бути особливо корисними, насамперед, в процесі дослідження проблем, що формуються на перетині «культурологія – естетика – мистецтвознавство».

Від 2017 року на теренах української гуманістики було введено в теоретичний ужиток поняття «культурна індустрія» (О. Павлова) та адаптовано до традицій вітчизняної культурології поняття «культурні», «креативні індустрії» (І. Пархоменко), які постійно використовуються «в західноєвропейському науковому дискурсі та урядово-інституційних

практиках Великобританії та Європейського Союзу». Означені поняття успішно корегуються з поняттям «мистецькі практики», яке активно задіяне сьогодні в процес відтворення специфіки українського культуротворення.

Слід підтримати і позитивно оцінити ту ґрунтовність, з якою О. Павлова «опрацьовує» зміст поняття «культурна індустрія», відштовхуючись від такої тенденції, як «індустріалізація культури». Вона, з одного боку, показує, як трансформується культура в умовах технізації (розвиток як залізних доріг, що скорочує відстані між центрами культури, так і хімічної промисловості, за допомогою якої виникають нові фарби, поява фотографії та ін.), а з іншого – «художня творчість як майстерність значно трансформується в умовах технізації виробництва зображень» [10, 40].

Також цілком доречним, на нашу думку, є інтерес до сталих, традиційних культурологічних понять, які в контексті нових досліджень поглиблюються та наповнюються додатковим змістом. Прикладом, що підтверджує цю тезу, може бути монографія О. Кравченко «Культурна політика України в парадигмах сучасності: теоретико-методологічні аспекти культурологічної інтерпретації» (2011), на сторінках якої поняття «мультикультуралізм», яке набуло не тільки теоретичного значення, а й публіцистичного, подано автором із опертям на властиве йому значно ширше значення і використано в якості «культурно-політичної стратегії» [11, 64–71]. Схожа ситуація складається і з іншими поняттями, які активно задіяні в гуманітарних науках, а саме: цінність, переживання, метод, досвід, синтез, експеримент, інтерпретація. Вони, безперечно, або вже задіяні, або будуть задіяні в процесі культурологічного аналізу конкретних проблем, а це, на нашу думку, вимагатиме певної кореляції їх змісту чи обсягу. Ми переконані, що робота на теренах понятійно-категоріального забезпечення культурологічних досліджень повинна продовжуватися і в подальшому.

Висновки. Підсумовуючи матеріал статті, слід ще раз підкреслити значення узагальнення та систематизації тих теоретичних напрямків, які знаходяться в полі зору сучасних українських науковців, і чіткіше окреслювати ті «білі плями», які виявляються у дослідницькому просторі. Окрім цього, спираючись на публікації, що з'являються протягом 2019 року, особливо ті, які відбивають концептуальну спрямованість майбутніх кандидатських чи докторських дисертацій, можна стверджувати, що науковці переважно «відштовхуються» від тих напрацювань, які були заявлені у 2018–2019 роках.

Література

1. Ван Гог В. Письма: сборник / Пер. П. Мелковой, сост. общ. ред. и вступ. ст. Ю. Кузнецова. Л. – М.: Искусство, 1966. 604 с.

2. Оніщенко О. І. Культуротворчий потенціал епістолярію: європейський досвід другої половини XIX – першої половини XX століття: монографія. Київ: Ліра, 2017. 268 с.

3. Губерський Л. В. Культуротворча сутність людини і людинотворча сутність культури. Культура. Ідеологія. Особистість. Київ, 2009. С. 53 – 101.

4. Герчанівська П. Е. Культура в парадигмах XX – XXI ст.: монографія. Київ: НАКККіМ, 2017. 378 с.

5. Герчанівська П. Тотожність та відмінність культурологічних та антропологічних шкіл. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2019. № 2. С. 3-7.

6. Холодинська С. М. Михайль Семенко: культуротворчі пошуки на теренах українського футуризму: монографія. Київ: Ліра-К, 2018, 292 с.

7. Личковах В., Файзулліна Г. Етнокультурографія: репрезентація етнокультури в мистецтві та художній літературі (XX – початок XXI століття): монографія. Київ: НАКККіМ, 2018. 256 с.

8. Тузов В. О. Культуротворчі процеси в Україні (кінець XIX – початок XX століття) як підґрунтя сучасних теоретичних інновацій: автореф. дис. … кандид. культурології: 26.00.01 Київ, 2001. 20 с.

9. Дабло Л. Г. Наукова спадщина Дмитра Овсянико-Куликовського: культурологічний аспект: монографія. Київ: Ліра-К, 2020. 154 с.

10. Павлова О. Ю. До дефініції поняття «культурна індустрія»: дескрипція симптомів та аналіз тенденцій. Українські культурологічні студії. Вип. 1. – Київ: КНУ імені Тараса Шевченка, «Київський університет». 2017. С. 39 – 46.

11. Кравченко О. В. Культурна політика України в парадигмах сучасності: теоретико-методологічні аспекти культурологічної інтерпретації: монографія. Харків: ХДАК, 2011. 288 с.

12. Добіна Т. Г. Творча спадщина Бориса Лятошинського в контексті українського культуротворення (20 – 60-ті роки XX ст.): автореф. дис. … кандид. культурології: 26.00.01 Київ, 2018. 19 с.

13. Сабадаш Ю. С. Умберто Еко: гуманізм культуротворчих ідей: монографія: Київ: НАКККіМ, 2012. 156 с.

References

1. Van Gog Letters: collection of works (1966). Moscow. Iskusstvo [in Russian].

2. Onishchenko O. I. (2017). Cultural Potential of the Epistolary: European Experience of the Second Half of the XIX – First Half of the XX Century. Kyiv: Lira [in Ukrainian].

3. Gubernskiy L. V. (2009). Cultural Formation Essence of a Person and Personal Forming Essence of the Culture. Kultura. Ideologia. Osobistist', 53-101 [in Ukrainian].

4. Grechanivska P. E. (2017). Culture in the Paradigms of the XX – XXI centuries. Kyiv: NAKKKiM [in Ukrainian].

5. Herchanivska P. (2019). Identity and difference of culturological and anthropological schools. Bulletin of the National Academy of Management of Culture and Arts, 2, 3-7 [in Ukrainian].

6. Kholodinska S. M. (2018). Mihailo Semenko: Cultural Researches on the Territory of Ukrainian Futurism. Kyiv: Lira-K [in Ukrainian].

7. Lychkovakh V., Faizullina G. (2018). Ethno-cultural and Graphic: Representation of Ethnic Culture in the Art and Fiction (the XX – the beginning of the XXI century). Kyiv: NAKKKiM [in Ukrainian].

8. Tuzov V. O. (2001). Cultural and Creative Processes in Ukraine (the end of the XIX – the beginning of the XX century) as a Background of Contemporary Theoretical Innovations. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv. [in Ukrainian].

9. Dablo L. H. (2020). Dmytro Ovsyanyko-Kulykovsky's scientific heritage: culturological aspect. Kyiv: Lira-K [in Ukrainian].

10. Pavlova O. Yu. (2017). The Definition of the Notion "Cultural Industry": the Description of the Symptoms and the Analysis of the Tendencies. Ukrainski kulturologichni studii. – Vipusk 1. KNU imeni Tarasa Schevchenko. Vidavnicho-poligrafichnii tsentr "Kyivskii universitet" [in Ukrainian].

11. Kravchenko O. V. (2011). Cultural Policy of Ukraine in the Contemporary Paradigms: Theoretical and Methodological Aspects of Cultural Interpretations. Kharkiv: KHDAK [in Ukrainian].

12. Dobina T. G. (2018). Aritistic Heritage by Boris Lyatoshinskiy in the Context of Ukrainian Cultural Formation (20-60 roki XX stolittya). Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv. [in Ukrainian].

13. Sabadash Yu. (2012). Umberto Eko: Humanism of Cultural Forming Ideas. Kyiv: NAKKKiM [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 16.12.2020
Отримано після доопрацювання 18.01.2021
Прийнято до друку 22.01.2021